

УДК 656.073.431.1

ЭЛЕКТРОНДУК КАПЧЫК ЖАНА МОБИЛДИК БАНКИНГ АЗЫРКЫ ЗАМАНДЫН
ТАЛАБЫ
ЭЛЕКТРОННЫЙ КОШОЛЕК И МОБИЛЬНЫЙ БАНКИНГ ТРЕБОВАНИЯ
СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА
E-WALLET AND MOBILE BANKING REQUIREMENTS OF MODERN SOCIETY

Уркумбаева Г.Ж. – окутуучу, ЖАМУ Аксы колледжи.

Аннотация: *Электрондук капчык бул электрондук алып журуучунун кагаз түрүндө гана эмес акчалай бирдигинин сакталышы. Электрондук капчык интернетте таралган белгилүү финансылык уюмду башкарат. Электрондук капчыкка ээ болуу үчүн үйдөн чыгуунун да кажети док.*

Аннотация: *Электронный кошелек это денежные единицы, только не бумажные, а хранящиеся на электронном носителе. Электронный кошелек управляется определенной финансовой организацией расположенной в интернете. Для создания своего электронного кошелька не нужно даже выходит из дома.*

Annotation: *E-wallet is the monetary unit but not paper and stored on electronic media. The E-wallet is controlled by a certain financial institution located on the internet. To create your e-wallet you do not even need to leave the house.*

Ачкыч сөздөр: *капчык, он-лайн төлөмдөр, виртуалдык карттар, туташканда логин, сыр сөз, пин-код, интернет-банкинг, интерфейс, уй-банкинг, ыкма, төлөм карт.*

Ключевые слова: *кошелек, виртуальные карты, сетевой логин, пароль, пин-код, интернет-банкинг, интерфейс, домашний-банкинг, метод, карта-оплата*

Key words: *purse, on-line payment, virtual card, network login, user name, password, PIN-code, internet-banking, interface, home-banking, method, card-payment.*

Кыргыз Республикасынын банк системасы бүгүнкү күнү банктык кызмат көргөзүүнүн кеңири тармагын сунуштап жатат. Инновациялык технологиянын өнүгүүсүнүн натыйжасында, банктык кызмат көрсөтүү да өнүгүп-өсүп, азыркы учурда эл аралык жаңы денгээлдерге жетишип жатат. Тактап айтсак, азыр банктык кызмат көрсөтүүлөр менен аралыктан туруп эле каалаган учурда жана каалаган жерден колдонууга шарт түзүлүп жатат.

Банктык төлөм кызмат азыркы учурда – бир кыйла динамикалык темп менен өнүгүп жаткан ишмердүүлүктөрдүн бири болуп саналат. Коммерциялык банктар тарабынан көргөзүлүп жаткан атайын кызмат көрсөтүүлөр түздөн-түз телекоммуникациялык чөйрө менен байланышкан. Анын негизинде, реалдуу убакыттын ичинде тейленип жаткан банктардын ар башкалыгына карабай, жеке же юридикалык жактар болсо деле каалаган эсептешүүлөрүн жүргүзүүгө шарт түзөт. Күнүмдүк турмушта көпчүлүк жарандар коммуналдык кызмат көрсөтүү, интернет, салык же жол кыймылын бузгандыгы үчүн айып-пул төлөөнү азыр электрондук акча же электрондук капчык, интернет банкинг жана мобилдик банкинг аркылуу жүргүзүп калышкан.

Электрондук технологиянын ылдамдык менен өнүгүшү акчаны которуу, сактоо же төлөм жүргүзүү, эсептешүү боюнча улам жаңы формаларга өтүүгө өбөлгө түзүп жатат. Азыркы убакта банктык төлөм карталары менен ири соода-сервистик мекемелерден товарларды сатып алуу эч ким үчүн жаңылык деле болбой калды.

Өнүккөн өлкөлөрдө нак эмес түрдө эсептешүү эбак эле жашоонун нормасы катары кабыл алынып калган. Ушуга жараша биздин республикабыз дагы дүйнөлүк тенденциядан артта калбай, коммерциялык банктардын банкомат жана терминалдарынын түйүндөрүн кеңейтип, кызмат көрсөтүүнүн көптөгөн түрлөрүн сунуштап жатат.

Азыр банк карттары менен эч кимди тан калтыра албайсың. Азыр андан сырткары мобилдик, электрондук төлөм жүргүзүү, интернет банкинг кызматы сыяктуу заманбап төлөм жолдору бар. Мунун баары ыкчам маалымат алууга жана интернет аркылуу өздүк банктык эсебиңизди башкарууга ыңгайлуу шарт түзөт. Ушуга жараша үйдөн чыкпай туруп эле, төлөм жүргүзүп же бир нерселерди сатып алсаңыз болот. Нак эмес төлөм жүргүзүүнүн бир аз убакыттын ичинде калк үчүн популярдуу болуп кетишине – анын ыкчамдыгы, ыңгайлуулугу, коопсуздугу жана ишенимдүүлүгү себеп болду десем жаңылышпайм.

Дүйнө жүзүндөгүдөй эле, Кыргызстандын заманбап төлөм кызматынын рыногу тездик менен өнүгүүдө. Электрондук каражаттарды пайдалануу аркылуу көптөгөн мүмкүнчүлүктөргө жана кызмат көрсөтүүнүн кеңири спектрине жол ачылып жатат. Айта кетсем, электрондук акчанын пайда болушу менен колдонуучулар акча каражаттарын которуу, ар түрдүү төлөмдөрдү жүргүзүү, банктык кызматтарды адистердин же кассирдин жардамы жок эле каалаган убакта өз алдынча ишке ашырууга шарт түзүлдү. Ушул сыяктуу прогресстердин натыйжасында жана атаандыштыкты колдоо максатында, азыр коммерциялык банктар кардарга кызмат көрсөтүүнүн улам жаңы технологиялык ыкмаларына өтө баштады. Биздин республикабыздын аймагында азыр Элкарт улуттук картты жана ошондой эле Visa, Master Card, China Union Pay, Золотая корона аттуу эл аралык төлөм карталары колдонулуп келет.

Банк карттары айлык маянаны алууда, соода түйүндөрүндө товар үчүн төлөм жүргүзүүдө, коммуналдык төлөм, интернет, байланыш ж.б төлөм жүргүзүүдө ыңгайлуу инструмент катары бааланат. Колдонуучулардын ыңгайлуулугу жана жаңы кардарды тартуу үчүн азыр коммерциялык банктар смс-билдирүү, кошумча кызматын пайдаланып жатышат. Бул билдирүү аркылуу картадан-картага акчанын которулгандыгы, транзакция же овердрафт жүргүзүлгөндүгү, интернет банкинг жана башка кызматтар тууралуу маалымдалат. Эгерде статистикага токтоло турган болсок, анда картты чыгаруу жана колдонуу кызматы менен өлкөбүздөгү 23 коммерциялык банктын ичинен 22 банк алектенет.

Азыркы турмушта адам үчүн керектүү нерсе болуп эсептелген, адаттагы банктык карттар менен чогуу коммерциялык банктар инновациялык маалымат технологияларын өнүктүрүү аркылуу кардарларга алыста туруп банктык эсептерди башкаруу ыкмаларын көрсөтүүдө. Мындай кызмат – интернет банкинг/мобилдүү банкинг деп аталат. Бул кардарга гана эмес, банктын өзүнө да ыңгайлуу. Интернет каналдары аркылуу колдонуу менен кардар каалаган учурда, үйдө болобу, жумушта же башка өлкөдө болобу, өзүнүн банктык эсебин көзөмөлдөп, банктык кызматтарды колдоно алат. Кандайдыр бир төлөмдү төлөө, акча которуу, насыяны төлөө же башка банктык кызматтарды колдонуу үчүн, кардарга банкта кезекте туруунун кереги жок. Бүгүнкү күндө, интернет-банкнинг кызматын 20 коммерциялык банк сунуштайт.

Азыркы мезгилде электрондук коммерциянын түзүлүшүнүн механизминде, акчаны сатып алуучудан сатуучуга жеткирүү суроолору абдан актуалдуу.

Он-лайн төлөмдөр эл аралык карттар, виртуалдык карттар, электрондук акчанын жардамы менен тез өткөрүлөт.

Бирок, хакердик атактардын жана алдамчылык операциялардын дэңгээли интернет тармагында өтө бийик болгондуктан, бул банктык эсептеги акчанын жоголушуна алып

келет. Көпчүлүк учурда, алдамчылыкка жөнөкөй жарандар кабылышат, анткени алар элементардуу коопсуздук эрежелерин колдонуу жөнүндө жеткиликтүү маалымат албагандыктан ушундай абалдарга кабылышат. Коопсуздук эрежелери менен милдеттүү түрдө банктар, банктык эсеп ачууда жана кандайдыр бир кызматка келишим түзүүдө танышуусу зарыл.

Көпчүлүк учурда, жарандар Улуттук банк мобилдик операторлорго кайрымдуулук иштер үчүн номер ачууга тыюу салды деп айтылып жүрүшөт. Мисалы: кичине балдардын операцияларына каражат топтоо үчүн тийиштүү документтердин топтомун талап кылуу менен акча чогултууга. Кайрымдуулук эсептерине мобилдик которууларын тыюу салынгандыгынын себеби эмнеде экенин анализдеп коробуз.

Улуттук банк тарабынан кайрымдуулукка жумшалган акча каражаттарын топтоого тыюу салынган эмес. Бул жерде маселе Улуттук банк тарабынан коомчулуктун кайрымдуулук максатында банк бөлүмдөрүнүн эсептешүү счетторун колдонуу, Мыйзам ченемдеринин талаптарын колдонууда болуп жатат. Банк мыйзамдарында жарандар ортосундагы эсептерди жүргүзүү коопсуздук талаптары орун алган, ал эми акчанын сакталышы бөлөк мамлекеттик кызмат менен камсыздалат. Тагыраак айтсак, Кыргыз Республикасынын аманаттарын коргоо Агенттиги аркылуу ишке ашырылат.

Кыргызстанда электрондук акча рыногу, болжолдуу 2011 жылдан баштап өнүгө баштаган. Биринчилерден болуп, электрондук капчыктарды төлөмдөрдө жана эсептешүүлөрдө колдонуу кызматтарын менчик компаниялар сунуштаган. Алар төлөм рыногунун жаңы катышуучусу болуп саналат, жана маалымат технологияларында негизделген. Мындай төлөм компаниялар төлөм кызматтардын кардарларына көп ыңгайлуу мүмкүнчүлүгүн сунуштоо үчүн, өзүнүн технологияларын рыноктун талаптарына жараша, тез ылайыкташтыра алышат.

Банктык продуктарды республикабыздын алыскы аймактарында жайылтуу максатында, электрондук акчалардын таралуусун коммерциялык банктар гана эмес, алардын агенттери – юридикалык жактар жана жеке ишкерлерлердин да мүмкүнчүлүгү мыйзамдаштырылган.

Ошондуктан, электрондук капчыкты чыгарган төлөм уюмдар, өздөрүнүн ишмердүүлүгүн КР мыйзамынын талаптарына ылайык келтирүүгө тийиш. Бул, төлөм уюмдар коммерциялык банктар менен келишим түзүүсү керек дегенди билдирет. Анын негизинде банк тийиштүү электрондук акча системасында чыгарылган акчанын гаранты болуп саналат жана акча каражаттардын кайтаруусун камсыздандырат.

Кыргызстанда, азыркы мезгилде, 5 электрондук акча системасы бар. Кардар, электрондук акчалар менен 200 ашык кызматтарын акысыз төлөй алат. Алардын катарына: коммуналдык төлөмдөр, мобилдүү телефондун балансын толтуруу үчүн төлөмдөр, интернет, он-лайн оюндарга төлөмдөр, салык төлөмдөр, электрондук акчалардын ортосунда болгон акча которуулар, электрондук акчаны нак акчага айландыруу, чек ара аркылуу өткөрүлүүчү төлөмдөр жана башкалар кирет. Электрондук капчыкка ар түрдүү каналдар менен кирүү мүмкүнчүлүгү бар: мобилдик түзүлүштөр аркылуу – USSD командалар, iOS жана Android негизиндеги мобилдик түзүлүштөргө атайын приложениелер, жана ошондой эле веб интерфейстерди колдонсо болот.

Банктык эсепке өтүүнүн бүгүнкү күнгө эң популярдуу каражаты бул – төлөм карт. Кыргыз Республикасынын банктык төлөм карттарынын рыногу динамикалык жол менен өнүгүп жатат. Алар массалык түрдө чекене соода кылууга жана өлкөнүн аймагында үзгүлтүксүз төлөм жүргүзүүгө багытталган. Ошондой эле, пенсия-пособияларды, айлык акыларды өз убагында алууга жана бизнес менен ишкердикти өнүктүрүүгө арналган. Акыркы кездерде электрондук акча колдонуучулар тарабынан популярдуу болуп, аны

менен соода-сервистик түйүндөрдө же интернет чөйрөсүндө эсептешүү, соода жүргүзүү каралган.

Төлөм системасында катталып жана электрондук капчык түзүү үчүн бир нече мүнөттүк убакыт гана талап кылынат. Аны үчүн сизге жаккан каалаган системаны (Элсом, Мобильник Деньги, WebMoney, Яндекс.Деньги, Qiwi ж.б) тандап алуу керек. Электрондук капчык деп – сиздин өздүк эсебиңиз аталат. Капчыкта сиз жашаган өлкөнүн жана сизге ыңгайлуу болгон валютадагы акча каражаты сакталат. Ал капчык аркылуу сиз интернет-дүкөндөрдөн соода кылып, ар кандай кызмат акылар үчүн төлөм жүргүзсөңүз болот. Ошондой эле айрым сервистик жайлар электрондук каражаттарды жөнөкөй акчага которуп, виртуалдык дүйнөдө гана эмес, накталай колдонгонго мүмкүнчүлүк берет.

Төлөм карттар азыркы учурда төлөм системасынын рыногундагы алдынкы орундардын бирин ээлеп келет. Банктык төлөм карт – бул төлөм жүргүзүүчү инструмент. Анын ээси банкомат, терминал же башка жабдуулардын жардамы менен товар, кызмат көрсөтүү үчүн төлөмдөрдү жүргүзөт жана накталай акчаны төлөм карт аркылуу чыгарып алууга мүмкүндүк алат. Кыргыз Республикасындагы банктык карттар рыногу дайыма кардарлардын массалык түрдө эсептешүүгө мүмкүнчүлүк берүүчү жаңылыктарды эске алуу менен жаңыланып турат. Коммерциялык банктар ийкемдүү тарифтик саясат жүргүзүп, банктык төлөм карттарды тейлөө боюча кошумча мүмкүнчүлүктөрдүн спектрин, аны колдонуунун аймагын кеңейтүүдө жана инновациялык технологияларды киргизүүдө.

Азыркы учурда магазин, ресторан, сулуулук салону, мейманкана, май куйуучу жайлар ж.б айрым соода-сатык жана сервистик жайлар атайын накт эмес төлөм жүргүзүүнү кабыл алуучу терминалдар менен жабдылган. Башкача айтканда, товар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн акысы үчүн банктык төлөм карталарды колдонушат. Дал ушул жабдуулар пос-терминал деп аталат. Төлөм жүргүзүү же кабыл алуунун инфраструктурасы дайыма кеңейип келет. Анын ичинде жеке ишкерлер жана юридикалык жактар банктык төлөм карталарын колдонуп, төлөмдөрдү кабыл алыш үчүн сөзсүз пос-терминалдар менен жабдылышы талап кылынат. Бул жерден белгилей кетүүчү нерсе, биздин өлкөдө товар жана кызмат көрсөтүүлөр үчүн төлөм карттарын колдонууга шарт түзүү максатында ПОС-терминал менен жабдылып, мамлекет жана калк үчүн артыкчылыктар каралган. Баарынан мурда – бул кардарлардын укугун коргоого багытталат. Андан кийин акча булагынын айкындуулугу, өлкө бюджетине салык төлөмдөрүнүн түшүүсүн көбөйтүү, жүгүртүүдө жүргөн акча каражатына контролдукту арттыруу жана накт акчанын көмүскө жүгүртүлүшүнүн үлүшүн азайтуу. ПОС-терминалды кою менен соода-сатык, сервистик мекемелерге дагы бир кыйла жеңилдиктер каралган. Анын натыйжасында, накт эмес төлөм жүргүзүүлөрдө сатыкка карата салык алынбайт, накт акча менен иштегенге караганда жумуш азаят (кабыл алуу, сактоо, транспортировка жана коопсуздук).

Аралыктагы банктык кызмат көрсөтүүлөр – бул банк кардарга өзүнүн кызматын аралыктан туруп көрсөтүүсү аталат (дистанционно). Бул кызматты банктык эсепке байланышкан интернет-банкинг, мобилдик банкинг, үйдөгү банкингте да киргизип коюуга болот. Интернет-банкинг – кардардын банктык эсебине Интернет аркылуу кирип, башкарууну түшүндүрөт. Үй банкинг (home-banking) – бул дагы аралыкта ишке ашырылып, үйдөн чыкпастан туруп, үй же кеңсе телефону аркылуу банктын компьютердик түйүнүнө кошулуу айтылат. Ал эми мобилдик банкинг, аты айтып тургандай эле уюлдук телефон аркылуу банктык эсепти башкаруу аталат.

Төлөм рыногунун жеткиликтүүлүгү жана арзандыгына байланыштуу көптөгөн ишкерлер ага карата тартылып жатат. Анын негизинде чекене төлөм жүргүзүү рыногунда жаңы оюнчулар пайда болуп, төлөм жана эсептеп жүргүзүү иштерин аткарууда. “Кыргыз

Республикасынын лицензиялык-уруксат берүүчү системасы тууралуу” Мыйзам кабыл алынганга чейин бул компаниялар эч ким тарабынан этибарга алынбай келген. 2015-жылдын башында Улуттук банк алардын көзөмөлдөөчүсү болуп аныкталгандан бери, алар ишмердүүлүгүн жүргүзүү үчүн төлөм системасынын оператору же төлөм уюмунун деген лицензияны Улуттук банктан алышы керек. Азыркы учурда мындай лицензияга 20дан ашык уюм ээлик кылды. Төлөм системасынын жана төлөм уюмдарынын оператору тууралуу кененирээк маалыматты Улуттук банктын расмий сайтынан таба аласыздар.

Банктар өзүлөрүнүн кардарларына сунуштаган жана аларды алыста туруп тейлегенге мүмкүнчүлүктү берген ыңгайлуу сервис жөнүндө сүйлөшөлү. Бул кардар Интернет аркылуу өзүнүн банктагы эсебине кирүүгө мүмкүндүктү алып, банкка барбай эле ар кандай төлөмдөрдү жүргүзө ала турган интернет-банкинг кызматы.

Интернет-банкинг – бул интернет бар жерде каалаган күнү жана каалаган жерден күнү-түнү колдонуу мүмкүнчүлүгү менен Интернет аркылуу банк кызматтарын көрсөтүү. Көпчүлүк банктар кардарлар менен Интернет аркылуу иштешкенге мүмкүнчүлүктү берген системаларды киргизе башташты.

Мындайча айтканда, интернет-банкинг менен кардар банкка барбай эле банктык операцияларды жүргүзө алат. Дистанциондук банктык тейлөөнүн заманбап формалары маалымат-коммуникациялык, ошондой эле мобилдик технологиялардын жайылтылышына салыштырмалуу жакында эле өнүгө баштады.

Интернет-банкингдин жардамы менен карталар аркылуу операцияларды жүргүзсө болот. Мында карталарды колдонуунун шарттары тууралуу маалыматты, жүргүзүлгөн операциялар боюнча жана эсептеги калдыктар тууралуу көчүрмөнү, акча каражаттарды бөлөк эсепке же болбосо бөлөк банкка которууну, ар кандай коммуналдык кызматтар үчүн төлөмдөрдү жүргүзсө болот.

Интернет-банкинг кредиттер менен операцияларды жүргүзгөнгө, карыздарды көрүп турганга, негизги карызды жана пайыздарды жабуу мөөнөтү жана суммасы, кредит боюнча эсептелген пайыздардын суммасы, пайыздык чен жана анын көлөмү тууралуу маалымат, кредит боюнча каалаган мезгил ичиндеги жүргүзүлгөн төлөмдөрдүн тарыхы тууралуу маалыматтарды билип турганга ыңгайлуу.

Андан тышкары интернет-банкинг кызматы аркылуу салымдар жана эсептер менен операцияларды жүргүзсө болот. Мисалы, эсептер боюнча салымдар жана калдыктар тууралуу маалыматты көрүү, эсептер боюнча жана пайыздык чендин салымдары боюнча өлчөмүн көрүү ж.б.

Интернет-банкингдин негизги артыкчылыктары – бул убакытты үнөмдөө, эсептерди күнү-түнү контролдоп туруу, кайсы болбосун онлайн-төлөмдөрдү үзгүлтүксүз жана ыкчам өткөрүү.

Кардарларга керектүү интернет-банкинг системаларынын негизги үч мүнөздөмөсүн белгилеп кетсе болот:

1. Функционалдык мүмкүнчүлүктөр;
2. Системаны колдонуунун ыңгайлуулугу;
3. Финансылык маалыматты сактоо жана тапшырып берүү коопсуздугун камсыз кылуу.

Интернет-банкинг системасынын функционалдык мүмкүнчүлүктөрү канчалык кең болсо, башкача айтканда, банктын кардарларына Интернет аркылуу кызматтар канчалык көбүрөөк болуп жеткиликтүү болсо, мындай система ошончолук толугураак жана керектүү болот. Интернет-банкинг системасынын программалык камсыздоосун орнотуу жана оңдоо канчалык түшүнүктүү жана оңой болсо, ар кандай банктык кызматтарга ээ болуш үчүн системада операцияларды аткаруу ыктары канчалык ыңгайлуу жана жөнөкөй болсо, ошончолук ал ыңгайлуу болот.

Бүгүнкү күндө Кыргызстандагы 24 коммерциялык банктардын арасында 15 коммерциялык банк ушундай кызмат көрсөтөт. Тарифтер 500 сомго чейин жетет. Эгер юридикалык жак интернет-банкинг кызматына туташайын десе, ага атайын программа орнотулат жана төлөмдөр ай сайын алынып турат, эгер жеке жак туташайын десе ага эсеп-картасына кирүүгө мүмкүндүк берилет, ошондо кардарга интернет-банкинг кошумча тейлөө катары бекер бериле баштайт.

Интернет-банкингди колдонуу маалыматтык коопсуздук маселелерин чечүүдө өзгөчө мамиле кылууну талап кылат. Ага банк тарабынан киргизилген техникалык жана уюштуруу чечимдери сыяктуу эле кардардын кыймылдары жана сактык чаралары кирет. Мисалы, бул кызматка туташканда логин (user name) жана пароль (password) же болбосо пин-код (PIN-code) берилет.

Биздин өлкөдө интернет-банкингди колдонгондордун саны күндөн күнгө өсүп жатат. Ошондуктан кызматтын мындан ары жайылтыла беришине ишенич бар. Бирок колдонуучулардын санын көбөйтүү үчүн керектүү инфраструктураны түзүш керек.

Бул кызматтар үчүн төлөмдөрдү жүргүзгөнгө ыңгайлуу системасын жана интернет-дүкөндөрдөн товарларды алып келүү системасын түзүш керек, ошондой эле калктын компьютердик жана финансылык сабаттуулугун да көтөрүш керек.

Азыркы учурда интернет-банкинг кызматтарын колдонгондордун көбү ишканалардын бухгалтерлерлери. Алар Интернет аркылуу эсептешүүлөрдү аткарып, көчүрмөлөрдү алып, төлөм тапшырмаларды жөнөтүшөт.

Интернет-банкингди колдонуу чекене тейлөөнүн өнүккөнүнө байланыштуу, кийин Интернетти көбү колдонуп, калктын финансылык активдүүлүгү жогорулай баштаганда, интернет-тейлөө стандарттуу жана жайылтылган кызматтардын бирине кире баштайт.

Интернет-банкингдин өнүгүү потенциалы Кыргызстанда абдан чоң. Мындай өнүгүү өлкөдөгү аймактарда ылдам интернетке кирүүнүн жайылтылышына жана интернет-соода менен электрондук коммерциянын өнүгүшүнө байланыштуу.

Андан тышкары, банктар дагы акыркы мезгилде өздөрүнүн кардарларын арзандатылган тарифтер менен, интерфейске кирүүнүн ыңгайлуулугу жана оңой болгондугу менен интернет-банкингди колдонууга активдүү түрткү берип жатат.

Интернет-банкингдин жаңы мүмкүнчүлүктөрү аны дүйнө жүзү боюнча, ошондой эле Кыргызстанда да, эң эле ылдам өнүккөн жана популярдуу банктык сервистердин бири кылат.

Коммерциялык банктар жакында интернет-кызматтарды колдонбой ишмердүүлүгүн жүргүзө албай калат, антпесе алар кардарларын жоготуп алышы мүмкүн. Бүгүнкү күндө ыңгайлуулук, мобилдик жана ылдамдык абдан маанилүү. Ар бирөөбүз бүгүнкү күндө интернет-банкингдин мүмкүнчүлүктөрүн жана ыңгайлуулугун баалап көрсөк болот.

Эгер биз прогрессивдүү технологиянын агымында болобуз десек, анда мобилдик капчыктан эч кайда качып кутула албайбыз. Бүгүнкү күндө банктардын инфраструктураны кууп жетүүгө мүмкүнчүлүгү аз. Банк секторунун республика боюнча 2500дөн бир аз ашык эсепти толтуруу түйүндөрү бар. Ал эми уюлдук операторлордун мындай түйүндөрүнүн саны 25 000ди түзөт. Бир дагы инвестиция бул эсепти толуктай албайт жана электрондук төлөмдөрдү уюлдук операторлордун катышуусу жок мобилдик банкинг сыяктуу ийкемдүү кызмат көрсөтүү сунуштай албайт. Созүмдүн жыйынтыгында, товар жана кызмат үчүн эсептешүү нактадай эмес ыкмаларын колдонуу жалпы өлкөбүздүн экономикасында жүгүртүлгөн акча каражаттардын ачыктыгына алып келээрин белгилеп кетмекчимин.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. «Байланыш операторлорунун ассоциациясы» А.Куренкеев
2. «Кыргыз Туусу» Н. Назаралиева №8 (24205) 2.02.2018

3. Кут Билим 12-январь 2018-жыл
4. «Эркин Тоо» №6 (24203) 26.02.2018 С. МаксUTOва
5. «Эркин Тоо» №6 (24203) 26.02.2018 А. Чамашев
6. <http://www.trainet.org/topics/view/28KЭУ> учун виртуалдык ресурстар борбору
7. www.kyrgyztuusu.kg